

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep
0030 Oslo

postmottak@fin.dep.no

Høringsvar om kontraktsunntak i grunnrenteskatten knyttet til fastprisavtaler for strøm.

Det er behov for gunstige fastprisavtaler som gir den enkelte strømkunde mer forutsigbarhet. I skrivende stund eksisterer det ingen fastprisavtaler i sluttbrukermarkedet for strøm i prisområdet NO2. Forbrukerrådet støtter derfor et kontraktsunntak i grunnrenteskatten for å legge til rette for bedre fastprisavtaler.

Forbrukerrådet mener at fastprisavtalene som skisseres i høringsnotatet ikke er godt nok utredet fra et forbrukerperspektiv. Det er ikke uten risiko for forbrukere å binde seg til langvarige fastprisavtaler opptil 7 år med dagens beregning av bruddgebyr. Tidligere undersøkelser viser også at forbrukerne anser strøm som et lavinteresseprodukt. Mye kan ha endret seg det siste året med dagens energikrise, men våre undersøkelser¹ viser med tydelighet at et stort flertall av forbrukerne ikke har innsikt i eget forbruk². Forbrukerrådet frykter derfor at kompliserte innretninger på fastprisavtaler med avtalt volum kan få uheldige konsekvenser for enkelte.

- Forbrukerrådet støtter departementets intensjon om at markedet skal tilby transparente fastprisavtaler med et maksimalt prispåslag. Vi har følgende innspill til prosessen videre.
- Forbrukerrådet antar at det vil være begrenset interesse fra strømleverandørene for å omsette avtaler med regulert prispåslag. Departementet bør vurdere å innføre plikt til å føre avtalene.
- Forbrukerrådet frykter at strømleverandørene vil tilby kompliserte fastprisavtaler med avtalt volum på forbruk. Innretningen på fastprisavtalene som skal tilbys forbruker må være enkle å forholde seg til. Arbeidet med vilkår knyttet til de ulike avtaleformene bør derfor utarbeides i samarbeid med Forbrukertilsynet og sendes ut på høring.
- Forbrukerrådet støtter departementets forslag om at fastprisavtalene skal selges uten mulighet for å inkludere tilleggstenester.

---

¹ <https://fil.forbrukerradet.no/wp-content/uploads/2022/08/forbrukerradets-stromundersokelse-2022.pdf>

² [Inga betring for norske straumkunar : Forbrukerrådet \(forbrukerradet.no\)](https://www.forbrukerradet.no/ingabetringerfor-norske-straumkunder)

- Forbrukerrådet stiller seg bak departementets forslag om å regulere prispåslaget per kWt. Nivået på prispåslaget bør sikre forbrukerne lave omkostninger og en nøktern inntjening for strømsalgsselskapene.
- Fastprisavtaler med bindingstid på 3, 5 eller 7 år i kombinasjon med dagens praksis for erstatning og bruddgebyr, vil utgjøre urimelige avtalevilkår. Forbrukerrådet mener nye standardvilkår må utformes før de nye fastprisavtalene kommer på markedet. Forbrukerrådet kan ikke stille seg bak, eller anbefale, fastprisavtaler med slik varighet uten at Standard Kraftleveringsavtale rebalanseres.

Utdypende kommentarer

Sluttbrukermarkedet for strøm er komplisert. Markedet har en stor grad av informasjonsasymmetri som svekker priskonkurransen og fører til at forbrukere betaler mer for strømmen enn nødvendig. Dette bekreftes også i rapporten om sluttbrukermarkedet fra Oslo Economics på bestilling fra RME³.

Forbrukerrådets strømundersøkelser viser at få forbrukere har innsikt i strømmarkedet. Ved valg av strømvilkår er derfor forbrukere prisgitt selgernes opplysninger. Dette kan gjøre forbrukerne sårbare i kjøpsøyeblikket. Gode prissammenligningstjenester er med på å gi forbrukerne bedre innsikt i strømmarkedet og slik mulighet til å kontrollere selgeres påstander. Dette er med på å redusere maktubalansen mellom forbruker og strømbransjen.

Forbrukerrådets arbeid med strømsalgbransjen over flere år har lært oss til å være skeptiske til avtaler som virker for gode til å være sanne. Vi er tvilende til at strømsalgsselskapene vil selge en fastprisavtale uten begrensninger på forbruk og med et maksimalt påslag på 0,5 øre. Ved et gjennomsnittlig forbruk vil selskapene tjene cirka 100 kroner per kunde pr. år. Departementet bør derfor vurdere å innføre plikt til å føre avtalene for å sikre at forbrukerne tilbys dem.

Med dagens beregning for bruddgebyr kan ikke Forbrukerrådet anbefale strømkunder å tegne en fastprisavtale med flere års varighet. Dette redegjør vi mer for lenger ned i høringsvaret.

Dagens fastprismarked

Forbrukerrådet har som hovedregel anbefalt forbrukere å inngå spotprisavtaler på strøm. Anbefalingen hviler på at spotprisavtaler over tid har vært rimeligere i flest antall enkeltår og totalt, sammenlignet med fastprisavtaler⁴

---

³ [Ny rapport om utfordringer i sluttbrukermarkedet - NVE](#)

⁴ [Bør du velge fastpris eller spotpris? : Forbrukerrådet \(forbrukerradet.no\)](#)

Slik fastprisavtaler i sluttbrukermarkedet på strøm tradisjonelt fungerer, så er det en avtale om en fast pris på strømmen over en periode, for eksempel et år. Strømgregningen til forbruker blir derfor månedsforbruk multiplisert med fastprisen. Selv om forbruker har en fastprisavtale på strøm, opplever de sesongbaserte svingninger i regningen grunnet økt forbruk om vinteren. Fastpris må derfor ikke forveksles med “fast månedspris” eller “mobilprising av strøm”.

Med stabile strømpriser har det vært mer lønnsomt for forbrukerne å følge spotprisen. Forbrukerrådet har derfor anbefalt fastprisavtaler for forbrukere som av ulike årsaker ønsker mer forutsigbarhet. Den usikre situasjonen i strømmarkedet gjør det i midlertidig vanskelig å gi gode og presise råd fremover. Tilbudet av fastprisavtaler i de sørlige prisregionene er også marginalt. Priskrisen vinteren 2020/2021 viste hvordan mange forbrukere ble rammet hardt av ekstreme pristopper på strøm. Økt eksponering mot europeiske kraftmarkeder, og større innslag av uregulerbar kraft påvirker europeiske og norske strømpriser. Flere forbrukere kan derfor ha interesse av å beskytte seg mot ustabile strømpriser og pristopper i form av gunstige fastprisavtaler.

Det er dessverre lite som tilsier at markedet vil levere gunstige fastprisavtaler med dagens strømpriser. Den siste tiden har Forbrukerrådet mottatt flere henvendelser fra fastpriskunder som har opplevd at kraftselskaper ensidig har gjort endringer i avtalene. Forbrukerne melder om at de har fått fastprisavtalen overført til et annet firma, samt at faktureringsrutinene har blitt endret fra etterskuddsfakturering av faktisk forbruk til forskuddsfakturering av to måneders estimert forbruk. Forbrukerrådet har også registrert eksempler der avtalen urettmessig har blitt terminert grunnet kredittvurdering⁵

Forbrukerrådet har også sett med bekymring på det høye antallet forbrukere som har inngått såkalte standard variabel avtaler. Dette er en avtale som gir mindre prissikring enn en fastprisavtale, men som historisk likevel er klart dyrere enn fastpris. Dermed ender forbrukere opp med å betale mer for mindre sikring. Det er vanskelig å se saklige argumenter for å inngå en slik kostbar avtale. Det er derfor grunn til å anta at forbrukere velger disse avtalene på grunnlag av strømlleverandørens markedsføring og eller manglende innsikt i strømmarkedet.

Forbrukerrådet overvåker norske forbrukermarkeder for å avdekke hvor forbrukerne opplever størst utfordringer. Strømmarkedet utmerker seg som et spesielt problemfylt marked. 4 av 10 norske forbrukere mener seg lurt når de

---

⁵ <https://e24.no/privatoekonomi/i/28eqqx/stroemkunder-avvist-etter-kredittsjekk-dette-er-ikke-til-aa-begripe>

har kjøpt strøm. Lokkeavtaler, kreative salgsformer og forvirrende prisstrukturer er med å gjøre forbrukerne sårbare. Forbrukerrådet støtter derfor departementets forslag om et maksimalt prispåslag. Vi støtter også departementets forslag om å ikke tillate salg av tilleggstjenester for fastprisavtalene.

Mer om de foreslåtte modellene for fastprisavtaler i sluttbrukermarkedet

I høringsnotatet beskriver Finansdepartementet to ulike varianter av fastprisavtalene som skal selges til forbruker, nemlig variabelt volum og fast volum. Avtaler med variabelt volum beskrives som avtaler uten begrensninger i forbruk. Forbrukere kan med disse avtalene bruke så mye strøm de ønsker til avtalt pris. Avtalene med fast volum setter en begrensning på forbruk. Forbruk over avtalt volum blir beregnet ut fra spotprisen. Departementet forslår også et maksimalt påslag på 0,5 øre, og at det ikke er mulig å selge tilleggstjenester til forbrukere som velger fastprisavtaler.

Fra et forbrukerperspektiv vil avtaler med variabelt volum være mest forbrukervennlig. Avtaler med fast volum vil kreve at forbruker har god innsikt i eget forbruk og mulighet til å regulere forbruket basert på prissignalene. Som nevnt tidligere vil en variabel fastprisavtale med et prispåslag på 0,5 øre gi en inntjening på 100 kroner per kunde til strømsalgsselskapene, gitt et forbruk på 20.000 kWh per år. Dette gir strømleverandørene et sterkt insentiv til å selge avtaler med fast volum der forbrukerne også eksponeres for spotpris. Strømsalgsselskapene vil også være tjent med at kundenes forbruk overstiger det faste volumet slik at de avregnes til spotpris. Forbrukerrådet frykter derfor at innretningen i avtalene vil bli svært kompliserte.

Reguleringen av påslaget kan også motivere selskapene til å ta høyere fiskale gebyrer, slik som betalingsgebyr og fakturagebyr som overstiger inntektene fra det regulerte prispåslaget.

Samlet reiser dette et behov for å vurdere å innta en plikt for strømleverandører å tilby standardiserte fastprisavtaler. Dette kan eksempelvis inntas i kravene for omsetningskonsesjon. Når skattesystemet benyttes for å drive frem et bedre marked for fastprisavtaler er det naturlig at samfunnet også setter krav til hvordan avtalene omsettes.

Avtalerettslige betraktninger

Departementet foreslår at forbrukeren skal ha gis mulighet til å binde seg i til fastpriskontrakter med en foreslått varighet på inntil 7 år.

Kontrakter som tilbys forbrukere, må overholde forbrukervernregelverket, dette inkluderer også den EU-rettslige reguleringen av forbrukervernet som Norge er bundet av via EØS-avtalen.

Forbrukeren løper en betydelig risiko ved å inngå fastprisavtaler med en slik varighet. En forbruker kan komme i situasjoner der det er helt nødvendig å skifte strømavtale, eksempelvis ved flytting, dødsfall, samlivsbrudd eller lignende.

Departementet påpeker at en bindingstid på 3, 5 eller 7 år i kombinasjon med dagens praksis for erstatning og bruddgebyr, kan være et urimelig avtalevilkår. Derfor mener departementet at det kan være nødvendig å tilby rimeligere oppsigelsesvilkår enn etter dagens praksis.

Vi er helt tydelige på at en fastprisavtale med bindingstid på inntil 7 år, og med dagens Standard Kraftleveringsavtale som rettslig grunnlag, vil utgjøre urimelige avtalevilkår. Det er særlig to grunner til dette.

For det første er departementet selv inne på bruddgebyr og erstatning når forbrukeren selv trer ut av avtalen. Vi er enig i at det må tilbys bedre oppsigelsesvilkår enn i dag for at bindingstiden ikke skal ansees som urimelig. På den annen side er vi svært usikre på hvordan risikoplasseringen da vil påvirke tilgjengeligheten av fastprisavtaler i markedet. Siden selskapene fritt kan velge om de ønsker å tilby slike avtaler, så vil en utvidet risiko for selskapene ved at forbrukeren får romslige oppsigelsesvilkår fort kunne redusere viljen til å tilby slike avtaler.

For det andre har kraftselskapene i dag en vid adgang i Standard Kraftleveringsavtale til å endre avtalevilkårene ensidig, kun ved å varsle forbrukeren direkte. Denne endringsadgangen gjelder også fastprisavtaler. Den balanserende mekanismen som er bygd inn i Standard Kraftleveringsavtaler punkt 6 er at forbrukeren ved endringer til deres ugunst kan gå fra avtalen uten å betale gebyr eller erstatning. Rettslig sett er det da snakk om heving av avtalen fra forbrukerens side.

En slik avtalerettslig mekanisme er imidlertid ikke noe som en forbruker som har inngått en gunstig og langvarig fastprisavtale vil ha noen nytte av. Når det eneste virkemiddelet forbrukeren har mot ensidige endringer av avtalen er heving, så gir det selskapene mulighet til presse forbrukerne ut av gode fastprisavtaler, eventuelt presse igjennom endringer.

Et avtalevilkår som gir selskapet hjemmel til å endre fastprisavtaler ensidig vil etter vårt syn være urimelig etter avtaleloven § 36, jf. § 37. Hensynet til EØS-konform praktisering av forbrukervernet taler for en slik forståelse. Forbrukeravtaledirektivet om urimelige avtalevilkår (1993/13) artikkel 3 nr. 3 viser til at det skal utformes en gråliste som "shall contain an indicative and non-exhaustive list of the terms which may be regarded as unfair", jf. artikkel 3 nr. 3.

Denne listen er ikke lov- eller forskriftsfestet i Norge, men innholdet går likevel inn i Norges EØS-rettslige forpliktelse, og må legges til grunn i EØS-konform forståelse av vår egen avtalerettslige lovgivning i forbrukerforhold.

Relevansen til forbrukeravtaledirektivet er behandlet av Høyesterett i Rt. 2013 s. 388.

«Jeg vil imidlertid føye til at direktivet må ses som uttrykk for et generelt syn om at forbrukere i møte med profesjonelle aktører har et særlig vern. Den betydelige tyngde forbrukerperspektivet har fått, må reflekteres i den konkrete rimelighetsvurderingen.» (avsnitt 61)

EU-domstolen har også fremhevet at grålisten kan være et vesentlig element i spørsmålet om urimelighet, jf. C-472/10 (Nemzeti);

“If the content of the annex does not suffice in itself to establish automatically the unfair nature of a contested term, it is nevertheless an essential element on which the competent court may base its assessment as to the unfair nature of that term. (...)” (avsnitt 26)

Forbrukeravtaledirektivet artikkel 3 nr. 3 vedlegg 1 bokstav j og k viser til at avtalevilkår som i utgangspunktet skal ansees som urimelig. Det gjelder vilkår:

“(j) enabling the seller or supplier to alter the terms of the contract unilaterally without a valid reason which is specified in the contract;

(k) enabling the seller or supplier to alter unilaterally without a valid reason any characteristics of the product or service to be provided;”

Etter vårt syn er vilkår og praksis som tillater selskapene å ensidig endre fastprisavtaler neppe i tråd med forbrukeravtaledirektivet artikkel 3 nr. 3 vedlegg 1 nr. 1 bokstav j og k.

Forbrukerrådet mener at nye standardvilkår må utformes *før* insentivene til nye fastprisavtaler trer i kraft. Det er ikke tilstrekkelig å føre tilsyn med bransjen underveis, siden dette klart kan føre til at enkeltforbrukere lider rettstap før praksisen er korrigert. Vi viser til at det ikke er noen umiddelbar privatrettslig konsekvens dersom et selskap bryter markedsføringslovens regler om urimelige avtalevilkår. Forbrukeren må selv håndheve et eventuelt pengekrav med rettsgrunnlag i for eksempel avtaleloven § 36, jf. § 37.

Selv om både domstolen og de utenomrettslige klagenemndene i Norge har en prosessuell aktivitetsplikt⁶ i saker om forbrukeravtaler, krever det likevel at forbrukerne klager inn saken. Den utenomrettslige klagenemnda for strømsaker (elklagenemnda) har kun rådgivende uttalelser. Saker for forliksrådet eller tingretten vil medføre kostnader og prosessrisiko.

Vennlig hilsen
Forbrukerrådet

Thomas Iversen
Juridisk seniorrådgiver

Fredrik Färber
Avdelingsdirektør